

A Mazsihisz példamutató kezdeményezése

Újévi köszöntő. Frölich Róbert és Heisler András

(Fotó: MTI / Koszticsák Szilárd)

Ajándék

(Fotó: Szentgyörgyi Ákos)

A Mazsihisz néhány nappal ros hásáná előtt újjára indított egy kezdeményezést. Meghívta azokat a politikai vezetőket, képviselőket, társ-egyházakat, önkormányzati partnereket és barátokat, akikkel az elmúlt esztendőben együtt dolgozott, vitakozott, akiket esetleg megsértett, vagy akik szándékuk ellenére megsértették a Mazsihiszt. Az összejövetel célja a vallásos zsidók újévi bocsánatkérésével és megbocsátásával kapcsolatos hagyomány gyakorlása.

Heisler András elnök ez alkalommal is gratulált Frölich Róbertnek országos főrabbinává választásához.

A vendégeket a tradícióknak megfelelően friss magyar mézzel és illatos szabolcsi almával kínálták meg.

A pápa fogadta Izrael Állam elnökét

Ferenc pápa az Apostoli Palotában fogadta Reuven Rivlint, Izrael Állam elnökét – számol be a Vatikáni Rádió.

Ezt követően az államfő találkozott Pietro Parolin bíboros államtitkárral és Paul Gallagher érsekkel, a vatikáni államközi kapcsolatok titkárával.

A szívélyes légkörben folytatott megbeszélések során áttekintették a számos konfliktus sújtotta Közel-Kelet politikai és társadalmi viszonyait. Különös figyelmet szenteltek a keresztények és más kisebbségek helyzetének. Ezzel kapcsolatban hangsúlyozták a vallásközi párbeszéd fontosságát, és a vallási vezetők felelősségét a kiengesztelődés és a béke előmozdításában.

A felek kiemelték, hogy sürgősen elő kell segíteni az

חג שמחה!

Kellemes ünnepeket kívánunk olvasóinknak!

Az izraeli államelnök újévi üzenete

Kedves Barátaim a világ minden táján!

A nagy ünnepek közeledtével Izrael minden állampolgára nevében szívóbból kívánok mindannyiuknak édes új évet!

Jól tudom, hogy az új év ünneplése egyben elhozza a magunkba szállás és az ima idejét is. A hagyomány szerint ilyenkor Isten színe elé járul az emberiség egésze, és jó vagy rossz évet kap sorsul. Jom kippur, a legszentebb ünnep alkalmából a főpap felmegy Jeruzsálembé, a Templomba, a Szentek Szentjéhez, és elmond három imát. Az elsőt magáért és a családjáért, a másodikat a törzséért, és csak ezek után imádkozik az egész néperért. Furcsa, sőt, akár helytelen cselekedetnek is tűnhet, hogy a főpap mások helyett magával kezdi az imádságok sorát. A bölcsek szerint azonban ahhoz, hogy az egész nemzetet képviselhesse, és valóban Isten színe elé vihesse a nép imáit, a főpapnak először a saját imádságait kell elmondania. Csak akkor érthetjük meg mások igényeit, vágyait, ha a saját utunkat már tisztán látjuk.

Izrael számos belső és külső problémával küzd, társadalmi, gazdasági, valamint biztonsági téren is. Ezeket

a nehézségeket meg tudjuk és meg is fogjuk oldani, ahogy azt tettük a múltban már számtalanszor. Ehhez azonban dolgoznunk kell azért, hogy megerősítsük a köztünk, az

Reuven Rivlin

Izrael népét alkotó közösségek, testvéreink, barátaink és Izrael támogatói között lévő kötelekeket.

A főpap példáját követve remélem, hogy mindannyian úgy üdvözölhetjük az 5776. évet, hogy egyénként, népként és nemzetként egyaránt bizonyosak lehetünk utunkban.

Kívánom, hogy az Élet Könyvében mindannyiunk számára boldog, egészséges és édes év kerüljön beírásra.

Reuven Rivlin

Hitközségünk álláspontja a migrációról

A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége és a Magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség a migrációval és annak megítélésével kapcsolatban az alábbi állásfoglalást teszi közzé.

A zsidó felekezetek rendkívüli fontosságot tulajdonítanak az elesettek megsegítésének. Zsidó vallási parancs a kitaszítottak, a menekülők támogatása. Aggodalommal és felháborodással tölt el bennünket a Magyarországra érkezők ellen újra és újra felhangzó, sokszor faji alapú gyűlölködés.

Tisztában vagyunk vele, hogy Magyarország nehéz helyzetben van. Egy korábban soha nem tapasztalt helyzet kihívásaira kell megtalálnia az európai értékeknek is megfelelő választ, miközben az Európai Unió is csak keresi a válság kezelésének módját.

Nagyra becsüljük a civil társadalom aktivitását a bajbajutottak segítségében, és mi magunk is további segítségünket ajánljuk fel a rászorulóknak gondjainak enyhítésére.

Ugyanakkor a zsidó felekezetek alaptalannak tartják és felháborodva utasítják el a jelenlegi magyarországi helyzet és a holokauszt párhuzamba állítását. A holokausztal való összevetést súlyos felelőtlenségnek és a holokauszt egyfajta relativizálásának tartjuk.

Megragadva az alkalmat, a beköszöntő zsidó újév alkalmából kívánjuk, hogy az új esztendő az egész világnak, minden magyar állampolgárnak, a menekültek ezreinek egészségét, békességét és a gondok megoldását hozza!

Orbán Viktor újévi üzenete a Mazsihisz elnökének

Tisztelt Zsidó Honfitársaim! Ahogy a teremtés történetében a Mindenható megáldja és megszenteli a hetedik napot, úgy a naptári évben is kiemel és megszentel bizonyos időszakokat.

Most, hogy Európában egyre nehezebb megvédenünk határainkat, különösen fontos, hogy összetartozásunkat és közös alapjainkat megerősítsük.

A közelgő zsidó újév alkalmából tisztelettel köszöntöm Önt és a magyarországi zsidó közösséget.

Kívánom, hogy Mindannyian a jó esztendőre legyenek beírva.

Tisztelettel: Orbán Viktor

ÁCS TAMÁS

Tisztelt Hittestvéreim!

Minden zsidó ember számára egy új év egyben számvetés is.

Visszatekint az elmúlt esztendőre, amely sikereket és kudarcokat is egyaránt tartalmaz.

Bocsássák meg nekem, hogy most, az 5776-os év küszöbén, mégsem tudom elkerülni, hogy inkább hangulati elemként és nem száraz statisztikai adatként, de ejtsék néhány szót a zsinagógai esztendőről, amit búcsúztatunk.

Az 5775-ös zsinagógai esztendő bizony nem volt könnyű év a magyar zsidóság számára. A hívó zsidó ember genetikusan optimista. Hisz ha nem lenne az, már nem állna Izrael, és főleg kihaltak volna a zsidóság diaszpórában élő közösségei. Méltánytalan lenne szenvedéstörténetben versengeni, de azt mindnyájan tudjuk, hogy a szét-szórásban zsidóként megmaradni, hitünket gyakorolni, hagyomá-

nyainkat megőrizve, állampolgárként élni nem könnyű.

Nyugodt szívvel elmondhatom, hogy a magyar zsidóság, és azon belül a budapesti zsidóság, megőrizte identitását. Tanúskodnak erről zsinagógáink, ahová egyre több zsidó család megy péntek esténként, főünnepinként, és öröndetes az, hogy egyre többen kívánják felvenni a zsidó vallást. Mindig melegség önti el a szívemet, ha fiatal arcokat látok bármilyen zsidó rendezvényen. Ők jelentik a biztosított kontinuitást, a hidat múlt és jövő között. Ha ezt látom, hiszek abban, hogy nem üres frázis, hogy a zsidóság reneszánszát éli. Ugyanakkor hamis lenne a kép, ha szó nélkül mennék el az elmúlt esztendő káros hordaléka, a fölerősödött és a közbeszédben is polgárjogot nyert antiszemitizmus jelensége mellett. Ez nem zsidó kérdés, összetársadalmi magyar probléma, de természetesen nekünk is minden esetben fel kell venni a harcot az ilyen tendenciákkal szemben! Feladatunk az, hogy a társadalom számára hasznos polgárokat neveljünk, hogy zsidó fiatalok nemzetközi szinten megmérassék magukat kultúrában, sportban, tudományokban. Ilyen összetársadalmi élmény volt többek között a Zsidó Kulturális Fesztivál, valamint a Maccabi berlini sporteseménye is.

Óvodától egyetemig virágzik a zsidó oktatás, és mi féltő kézzel próbáljuk óvni ezen szellemi értékeinket.

Zsinagógáink, temetőink rendezetlenségük, és ehhez segítséget kapunk a magyar államtól is.

A magyar zsidó közösségnek nemzetközi és hazai tekintélye van, szavunkra odafigyel a világ, és eredményeink, de problémáink-gondjaink is visszaköszönnek a nemzetközi médiában.

Azt kívánom, hogy az 5776. zsinagógai esztendő minden magyar zsidónak hozzon egészséget, biztos megélhetést, vallásunk nyújtotta lelki és a társadalom által biztosított környezeti nyugalmat és békét!

Ehhez kérem a Mindenható áldását, tudós rabbijaink iránymutatását.

Sáná tova mindnyájuknak!

Deutsch László főrabbi

Kántoraink Szabadkán

Zsidó lélek címmel adtak nagy sikerű koncertet a szerbiai Szabadkán népszerű kántoraink. Budai Miklós (Páva), Nógrádi Gergely (Frankel) és Zucker Immanuel (ORZSE) Babity János főkonzul és a Szabadkai Zsidó Hitközség közös meghívására léptek fel a Városháza ámulatba ejtően szép szecessziós épületében. A nívós műsorban szerepelt még az ORZSE adjunktusa, Székelyhídi Hajnal operaénekes, továbbá Raáb Gábor kántorjelölt és Fellegi Balázs klezmerénekes is. A Neumark Zoltán zongorakíséretével és Róna Tamás rabbi moderálásával, nagykövetek, konzulok és városi potentátok előtt megtartott est álló ovációval zárult. A koncert utolsó pillanataiban az izraeli nagykövet asszony könnyek között sietett föl a színpadra, és a fellépőkkel együtt énekelte el az izraeli himnuszot.

Alább olvasható a konzul Nógrádi Gergelynek küldött köszönőlevele:

Tisztelt Művész Úr!

Babity János főkonzul úr nevében ezúton is megköszönöm Önnek és művészársainak a Zsidó lélek című, a magyar IHRA-elnökségi év alkalmából főkonzulátusunknak a Szabadkai Zsidó Hitközséggel együttműködésben szervezett kántorkoncertjén történt fellépésüket.

Csak szuperlatívuszokkal jellemezhető művészi előadasmódjuk, kiűnő repertoárjuk, és nem utolsósorban ezek tökéletes színpadra állí-

tása nagyon komoly zenei, kulturális élményt jelentett a koncert közönségének. Azóta is nagyon sokan jelezték felém, felénk, hogy ilyen színvonalú produkciót nagyon régen nem láttak a Városháza dísztermében, sőt, egyáltalán Szabadkán. Szabadkai fellépésük a zsidó zene nagyszerűségére és fennköltségére újfent felhívta az erre fogékony közönség figyelmét. Hatalmas zenei és kulturális élmény volt Önöket hallgatni.

Köszönjük, hogy elfogadták felkérésünket. Köszönjük, hogy fellépésükkel ennyire emelkedetté tették a rendezvényt, kiemelve annak jelentőségét mind szakrális, mind világi értelemben. Köszönjük hozzájárulásukat, hogy Magyarország mint az IHRA soros elnöke ily módon is prezentálhatta külföldi partnereit, illetve a Vajdaságban élők felé a szervezet vállalatát, küldetését. Ez pedig az, hogy nemcsak az egyéneknek és a civil szervezeteknek, hanem leginkább a kormányzatoknak a felelőssége annak biztosítása, hogy a holokauszt borzalmai soha ne merülhessenek felébe.

Bízom benne, hogy ez a tartalmas szakmai együttműködés folytatódni fog, és hasonló értékek mentén a jövőben is közösen tudunk és fogunk dolgozni.

Várjuk Önöket máskor is Szabadkán!

Üdvözlettel,

Dr. Plank Zoltán konzul

Olvasói levél

Láttam Őket...

Az idei évben ismét az a megtiszteltetés ért, hogy a Chevrá Kadisa felkérésére én konferálhattam a hagyományos szlichoti gyászünnepeken a Kozma utcai temetőben.

El kell mondanom, hogy ez a holokausztmegemlékezés ugyanolyan közel, ha nem közelebb áll a szívemhez, mint az általam 13. éve vezetett Élet Mente-megemlékezés. Kisfiúkorom óta minden szeptemberben részt vettem rajta nagyszüleimmel közösen, és noha sajnos ők már jó pár éve nincsenek közöttünk, most valahogy mégis ott voltak velem, velünk!

Láttam Őket!

Miközben beszéltem, és fel-felnéztem a papíromról, láttam Őket az emelvényről az oszlopok között, mert mindig ott álltak, annál a márványfalnál, ahova csak a rokonok neveit sikerült felvéni, mert ennyi információ maradt csak utánuk. A nevéük, semmi több!

De most valami nagyon különleges dolog történt. Amikor egyszer felnéztem, ott rohangált a három kisebb gyermekem is az oszlopok között, a két nagyobb pedig ott állt, pár méterrel arrébb, a sorfalban, az emlékműhöz vezető fekete szőnyeg szélén, a többi scheiberessel együtt.

Rettenetesen furcsa volt, mert a nagyszüleim ezelőtt soha nem találkoztak a dédunokáikkal.

Tudom, most biztosan nagyon furcsának tűnnek soraim, de ez így történt!

Láttam Őket!

Láttam Őket, és annak ellenére, hogy mártírmegemlékezésen voltunk, boldognak láttam Őket, mert 2015. szeptember 6-án velem, az unokával, és a dédunokákkal együtt emlékeztek a Kozmában.

Látták, és tudják jól, hogy minden befolyás, ráhatás nélkül mi is fontosnak tartjuk feleségemmel, hogy a gyerekeink ott legyenek ezen az őszi napon a Kozma utcában, ahogyan anno Ők tették ezt szüleinkkel, velünk, és ha a Jóisten segít, akkor az unokáinkat is el fogjuk vinni minden évben, ebben én biztos vagyok!

Erre buzditok mindenkit a korosztályomból, aki a szüleivel és a nagyszüleivel együtt szintén kijárt régebben a szlichoti megemlékezésre, de most nem volt ott, mert sajnos minden évben egyre kevesebben vagyunk, de ne hagyjuk, hogy így legyen!

Olyan jó érzés volt, hogy most együtt voltunk mindannyian!

Láttam Őket!

Gordon Gábor

Körzeti kitekintő

Szeged

Nagyszabású koncerttel vette kezdetét a XI. Szegedi Őszi Zsidó Kulturális Fesztivál. Köszöntőt a hitközség elnöke, Izrael tiszteletbeli konzulja tartott, megnyitót Trócsányi László igazságügy-miniszter, Szalay-Bobrovniczky Vince miniszterelnökségi helyettes államtitkár (akik az esemény előtt megtekintették a zsinagógát és tájékoztatást hallgattak meg a várható rekonstrukcióról) és Ilan Mor, Izrael állam nagykövete (aki találkozott a város polgármesterével és az egyetem rektorával is) mondott. A rendezvényen részt vett Zoltai Gusztáv miniszteri tanácsadó, Ács Tamás, a BZSH elnöke, Szabó György, a Mazsók elnöke, Solymos László alpolgármester, Szabó Gábor akadémikus, az SZTE rektora, Nemesi Pál, a Kereskedelmi és Iparkamara elnöke, Feldmájer Péter és Róna László területi csoport-elnökök, valamint a szabadkai és temesvári hitközségek delegációja. A fesztiválnyitó koncert fellépői Illényi Katica Liszt- és Artisjus-díjas ének- és hegedűművész, valamint az izraeli Swing the Gitanes együttes voltak. A művészek magyar, izraeli zsidó és klezmerzenét, dzsesszt és népzéni játszottak a jelen lévő közel 600 – köztük számos külföldi és más városból érkezett – vendég előtt, hatalmas sikerrel. A hangversenyt a hitközség a Nemzeti Kulturális Alap, a szegedi önkormányzat és a Mazsishiz pályázatából tudta megvalósítani.

A közel két hónapos fesztivál következő koncertjét a Szegedi Szimfonikus Zenekar adta Gyüdi Sándor, a Szegedi Nemzeti Színház és Szimfonikus Zenekar főigazgatója irányításával. A kiváló karmester, aki a Zsinagógáért alapítvány kuratóriumi tagjaként, valamint a magyar-izraeli kapcsolatok erősítése jegyében évente két zenekar élén vendégszerepel, idén a közösség által a zenekarnak ítélt Löw Lipót-plakettet (Lapis András szobrászművész alkotása) is átvehette. A koncert résztvevői megtekintették a délután folyamán a Gordon Gábor által megnyitott Válasz-utak című kiállítást. Ennek külön ér-

dekessége, hogy anyagában több kép is látható a korabeli Szeged-Csanád megyei püspök bátor kiállításáról hittestvéreink mellett, valamint a zsinagóga holokauszt korabeli hasznosításáról, a helyi csendőrség gyűlölettel magatartásáról.

Nagy sikerrel zajlott le Horváth Péter író, rendező, műfordító két új kötetének (Egy sorozatgyilkos vallomása Störr kapitánynak, valamint Szerelem első végig) bemutatása is, melyen Szecsődi Ferenc professzor, hegedűművész, a Művészeti Akadémia tagja és tanítványa, Farkas Erzsébet adott kísérőműsort. A hegedűművész, hitközségünk rendszeres támogatója, ezen a programon kapta meg – elismerésként segítségéért – a Löw Lipót-plakettet.

L. A.

Pécs

A hitközség megalakulásának 70. évfordulója alkalmából ünnepi megemlékezést és színházi előadást tartottak a Fürdő utcai színház dísztermében. A nagyszámú érdeklődőt Goldmann Tamás elnök köszöntötte. Beszédet tartott Páva Zsolt polgármester, Schönberger András főrabbi és Stark András alelnök. Tisztelettel emlékeztek meg Schweitzer Józsefről, aki fiatalon lett pécsi rabbi, és felejtetetlen érdemei voltak a hitközség újjáalakításában és a hitélet újjászervezésében. Hangsúlyozták, hogy az eltelt hét évtized alatt a zsidóság a város gazdasági, kulturális életének aktív részesevé vált, megőrizve vallási hagyományait és közösségi életét. Az est kezdetét előtti Rubin Eszter a hitközség hölgy tagjainak bemutatta, hogyan süti a barcheszt, melyből szép darabok kerültek eléjük. A színházi előadásban Csákányi Eszter részletet olvasott fel Rubin Eszter Barchesz című könyvéből. A szerzővel Stark András beszélgetett. Kedves meglepetés volt, hogy ezek után minden megjelent megköstölhatta a vendég sütötte kalácsot.

Mitzki Ervin

VALLÁSI ROVAT

Szukkot – Az ünnepi csokor részei

A közismert magyarázat szerint a szukkot ünnepén lengett csokor négyféle növénye megfelel négy embertípusnak. Az etrognak (citrus) íze is, illata is van, ezért ez felel meg annak, aki mind tóratanulással, mind jó cselekedetekkel rendelkezik. A lulávnak (datolyapálma ága) íze van, illata nincs, ez olyan ember, akinek tóratanulása van, de jó cselekedete nincs. A hádász esetében (mirtusz) éppen fordítva van: illata van és íze (gyümölcse) nincs. A negyedik fajta pedig az árává (fűzfaág), amiben egyik sincsen, mégis ez is szükséges része az ünnepi csokornak. Így írja ezt a midrás (Vájikrá Rábá 30:12).

Ebből azt láthatjuk, hogy a zsidó közösség tagjai nem mindig tökéletes emberek, mégis mindenkire szükségünk van. Első pillantásra ebben van valami furcsa: talán ha lenne egy közösség, amiben mindenkinek van tóratanulása és jó cselekedete is, az nem lenne teljesnek nevezhető? Vajon külön keresni kellene ebbe a közösségbe gyengébb tagokat, kevésbé vallásos embereket?

Gyakran segít az ilyen hasonlatok megfejtésében az, ha elolvassuk az eredeti forrásukat, a midrás szövegének folytatását. Ott az szerepel, hogy egy próféta mondatból tanulhatjuk ki, hogy a Szent, Áldott Ő, egybefogja ezt a négy embertípust, hogy egyik a másikra engesztelést hozzon, „felemelkedjen”. Ezt Ámosz prófétától tanulhatjuk: „[Az Örökkévaló,] aki emelvényét az égbe építi, és közösségét a földre alapozta” (9:6). Ebben a mondatban az „emelvény” szó gyöke ugyanaz, mint a felemelkedésé, a közösség (águdá) pedig ugyanaz, mint az a levél, amivel az ünnepi csokor négy tagját egybe szoktuk kötni (eged). Talán éppen ez utóbbi

szóhasználati hasonlóság adhatta Bölcséinknek az ötletet, hogy a csokor növényeit a zsidó közösség tagjaihoz hasonlítsák.

Ha megnézzük, miről szól az a prófécia, amiben ez a mondat szerepel, azt találhatjuk, hogy témájában nagyon is kapcsolódik az idézett midrás témájához. A fejezet elején fenyegető prófécia áll, ami arról szól, hogy a közösség vezetőit felelősségre vonják, az Örökkévaló megbünteti azokat, akik nem megfelelően irányították a rájuk bízott népet. Utána a zsidó népet gabonához hasonlítják, amit szitára tesznek, és megrázzák, és a gonosz emberek úgy fognak elhullani, ahogyan a gabonából kihullik az, ami nem oda való. Ezután a büntetés után az Örökkévaló „helyreállítja Dávid összedőlő sátrát” (éppen ez az, amiért szukkot ünnepén imádkozunk az étkezés utáni áldásban), és egy jobb idő érkezik el, amikor nagy gazdagság és békesség következik, és Izrael népe visszatér földjére.

Hogyan kapcsolódik ez az ünnepi csokorhoz? Az egyértelműen kiderül, hogy nem arról van szó, hogy minden közösségbe kellenek igaz és bűnös emberek egyaránt, hiszen ebben a próféciaiban nagyon is kemény hangon szól a bűnösről. Az ünnepi csokor kevésbé ékes tagjai viszont nem bűnösök, de nem is különösebben érdemesek: hiányoznak a jó cselekedeteik vagy a tóratanulásuk. Ezenkívül a vezetők felelősségét is hangsúlyozza, ami egybecseng a midrásnak azzal a gondolatával, hogy a közösség tagjai engesztelést hoznak a többi tagra. Ki hoz engesztelést kire? A prófécia fényében azt mondhatjuk, hogy a vezetők, az igaz, érdemes emberek feladata, hogy engesztelést hozzanak a többiekre, azaz őket is juttassák érdemekhez. Ha ezt nem teszik meg, azzal a saját kötelezettségüket mulasztották el. Hi-

szén ez az Örökkévaló közössége, ahogy a prófécia írja, „az Ő közösségét alapozta a földre”, tehát felelősséggel tartoznak iránta. Ha egy közösségből hiányzik ez az embertípus, az annak a jele, hogy az „elit” kizárta őket a köreiből, ahelyett, hogy befogadta és segítette, felemelte volna.

Ez a gondolat talán segít megérteni a nagyünnepi imák súlyos, sokszor akár túlzónak is tűnő szövegét, mely hosszasan írja, hogy milyen bűnököt követtünk el. Ezek a bűnök mindig többes számban vannak fogalmazva, a közösség egésze a felelős. Nem mondhatja azt az ember, hogy nekem tóratanulásom és jó cselekedeteim is vannak, ezért rám ezek a bűnök nem vonatkoznak. Még akkor sem, ha a gyakorlatban ő maga nem követett el ilyen súlyosságú bűnököt. Amíg a közösség nem olyan harmonikus és díszes, mint a szukkot ünnepi csokor, addig mindenkinek van teendője.

Ha azt akarjuk, hogy az Örökkévaló „felemelkedjen”, nyilvánosan megszentelődjön, azaz minél több ember számára felismerhetővé váljon a nagysága, akkor annak az a módja, hogy a zsidóságra mint egy nagy, összekötött közösségre tekintünk, amiért mindnyájan felelősek vagyunk. Amit a másik csinál, az nem az ő magánügye, és nem építhet a saját kis világomat, amiben én magam rendben vagyok. Úgy kell tekintenem rá is, mint a csokor egyik tagjára, mert a külső szemlélő számára mi mind egy csokor vagyunk. Csak akkor lehetünk az Örökkévaló dicsőségére, ha az egész csokorra büszkén mondhatjuk, hogy az a miénk.

Szántó-Várnagy Binjomin Zeév
binjomin.hu

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Németország

Az utóbbi időben egyre több szíriai menekült keresi fel a Zsidó Jóléti Hálózat (ZWST) kirendeltségeit, amely már több ezer, a posztsovjett térségből érkezett bevándorló letelepedését segítette. A németországi független szociális szervezetek szövetségének hat tagja van, közülük az egyik a zsidó hálózat. Günter Jek koordinátor elmondta, hogy központjaik nemcsak a zsidók, hanem minden újonnan érkező számára nyitottak. Munkatársaik németül és oroszul beszélnek. Megjegyezte, hogy több, külföldön tanult szíriai oroszul beszélt irodájukban. A szovjet utódállamokból érkezők támogatása mellett mintegy százezer izraeli és amerikai állampolgárnak is segítettek a német útlevél megszerzésében, akiknek családjá a végső megoldás áldozatává vált.

Szlovákia

1941. szeptember 9-én adta ki a nácibarát bábkormány a zsidók társadalmi és gazdasági életből való kiszorítására vonatkozó Zsidó Kódexet. 2000 óta e napon Szlovákiában hivatalosan is megemlékeznek a holokauszt és a fajgyűlölet áldozatairól. Az egyik pozsonyi színházban felolvasták a mártírok nevéit. 1942 márciusa és júniusa között 50 000 zsidót deportáltak Szlovákiából, akiknek túlnyomó többségét az SS az auschwitzi haláltáborba hurcolta. 1942 őszén a hatóságok átmenetileg leállították a deportálásokat, és az országban maradt mintegy 18–20 000 üldözött többsége munkatáborokba került. A legnagyobb gyűjtő- és átmenőtábor Szereden (szlovákul: Sereď) volt, ahonnan '42 és '44 között tízezer zsidót deportáltak. Az 1944 őszén kitört szlovák felkelés leverése után a fasiszta Hlinka-gárda tagjai súlyosan bántalmazták a foglyokat a táborban, amelynek parancsnoka Adolf Eichman jobbkeze, a hírhedt Alois Brunner lett. Az üldözöttek utolsó csoportját öt nappal Pozsony felszabadulása előtt, 1945. március 31-én indították Theresienstadtba. A szlovákiai Zsidó Kulturális Múzeum 2016-ban emlékhelyet létesít Szereden, ahol megmaradtak a zsidó munkások egykori műhelyeit befogadó épületek.

Franciaország

A Párizs vonzáskörzetében fekvő, 53 000 lakosú Chelles város önkormányzata 80 000 eurót adományozott a Jad Vasemnek. Az összeg a holokauszt idején elpusztult Lederman család ingatlanjainak értékesítéséből származott, amelyek tulajdonjoga örökösök hiányában hatvan év után, 2012-ben a településre szállt. Az önkormányzat holokausztkutatóval, a tolerancia elmélyítésével és a békés egymás mellett élés erősítésével foglalkozó alapítványt is létrehozott. A városkában jelenleg is élnek zsidók, és egy zsinagóga is működik.

Litvánia

Kaunasban ünnepélyesen megemlékeztek Chiune Sugihara egykori japán alkonzul tevékenységéről, aki 1940 nyarán több ezer, a nácik elől menekülő lengyel zsidónak állított ki japán tranzitvzumot, és ezzel lehetővé tette megmenekülésüket. Sugihara tevékenységének elismerésül angol, japán és litván nyelvű emléktáblát helyeztek el a kaunasi vasútállomáson és a Metropolis Hotel falán, ahol a vízumok kiadása történt. A megemlékezésen, amelyre az utazási engedélyek kiállításának 75. évfordulóján került sor, megjelent az egyik menekült, a jelenleg Ausztriában élő Marcel Weyland is. Chiune Sugihara kapcsolatba lépett a szovjet hatóságokkal is, hogy engedélyezzék az üldözötteknek a transzszibériai vasúton történő utazását. Az ünnepségen felszólalt Toyoel Shigeeda japán nagykövet, aki méltatta a kormánya utasításával is szembeszálló diplomata bátorságát. Sugiharát a háború után elbocsátották a külügyminisztérium állományából. Az egykori kaunasi konzult a Jad Vasem 1985-ben a Világ Igazai közé sorolta. Chiune Sugihara 1986-ban hunyt el.

Kovács

Emléktábla a brit életmentőnek

A Sir Nicholas Winton-emléktábla avatásának délelőttjén emlékezőkkel telt meg a Wesselényi utcai Emlékkert, az áldozatok nevét megörökítő Ezüstfa környéke.

Gordon Gábor, az Élet Menete Alapítvány magyarországi vezetője köszöntötte elsőként a holokauszt túlélőket, majd a diplomáciai képviselők prominenseit: Juraj Chmielt, a Cseh Köztársaság, Rastislav Kacert, a Szlovák Köztársaság és Ilan Mor, Izrael Állam nagykövetét, Adam Kettle-Williamst, az Egyesült Királyság Nagykövetségének helyettes misszióvezetőjét, valamint Nyitrai Levente tanácsost és Húshegyi Gábort, a budapesti Szlovák Intézet igazgatóját.

Üdvözölte Szalay-Bobrovniczky Vincét, a Miniszterelnökség európai uniós ügyekért felelős helyettes államtitkárát, Frölich Róbert országos főrabbit, Heisler Andrást, a Mazsihisz elnökét és Kunos Pétert, a Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgatóját, Radnainé dr. Fogarasi Katalint, a Nemzeti Örökség Intézet elnökét, Nádél Tamást, a társszervező Dohány utcai Zsinagógáért Alapítvány és a templomkörzet elnökét, továbbá a Scheiber-iskola tanulóit és minden kedves megjelent vendéget.

Ezután a brit zsidómentőről szólt. Sir Nicholas Winton a brit Schindler. Így nevezte őt a volt angol miniszterelnök, Tony Blair. II. Erzsébet királynő 2003-ban lovagi rangra emelte. És mindez többek között annak köszönhető, hogy felesége 1988-ban, 43 évvel a holokauszt után, házuk padlásán megtalált egy füzetet. A füzetben 669 kisgyermek neve, adatai, valamint angol családok sora, akik befogadták őket. Sir Nicholas Winton a második világháború kitörése előtti utolsó hetekben több száz kelet-európai zsidó kisgyereket menekített Nagy-Britanniába a fenyegető holokauszt elől.

Sir Nicholas Winton 100. születésnapja után emlékszerelvény, egy gőzmozdonyos vonat futott be a londoni Liverpool Street pályaudvarra, ugyanoda, ahová hét évvel korábban a menekült gyerekek is érkeztek. Az a vonat is Prágá-

ból indult. A német és magyar vasúti kocsikból álló szerelvényen az egykori menekülők jártak ismét végig három nap alatt az életet jelentő utat, immáron családjaikkal együtt. A szerelvényt a vasútállomáson Sir Nicholas Winton fogadta, több száz emlékezővel együtt. Az akkor már idős embermentő személyesen üdvözölt az érkezőket, akik közül sokat 70 év után akkor látott viszont először. 2015. július 1-én, 106 éves korában elhunyt Sir Nicholas Winton. Emléke legyen áldott! – zárta beszédét Gordon Gábor.

Juraj Chmiel, a Cseh Köztársaság nagykövete így méltatta a brit hőst: Nagyon nehéz szavakba önteni mindazt, amit Sir Nicholas Winton az emberiségért tett. És természetesen nagyon fontos nemcsak kiemelni, amit tett, hanem elmondani mindazoknak ezt a történetet, akik még nem ismerik. És nagyon sok olyan embert látok még mindig, akik nem tudják eléggé értékelni, nem ismerik eléggé azt, ami Sir Nicholas Wintonhoz fűződik.

Egy rendkívül szerény ember volt, aki egyáltalán nem vágyott külön elismerésre és külön ünneplésre. Két nagyon fontos, talán a legrangosabb cseh kitüntetésben részesült, a másodikikat 2014-ben kapta. Igazából egyáltalán nem a kitüntetésnek örült, hanem annak, hogy Prágába utazhat. Az volt a feltétel, hogy egy katonai repülőgéppel, harci géppel érkezzen, sőt arról is szó volt, hogy mindezt a pilótáfként élvezheti végig. És egy korábbi pilóta számára ez a legnagyobb elismerések egyike volt.

Ilan Mor, Izrael Állam magyarországi nagykövete hangoztatta: Sir Winton egyike azoknak a sokaknak, akiket Izrael Állama elismert, és a Világ Igazai között foglal helyet. (...) A zsidók szisztematikus kiirtása végül is úgy végződött, hogy hatmillió zsidó embert pusztítottak el. Ezzel együtt a világtörténelem rettentően sötét, talán legsötétebb időszakában mégis voltak olyan emberek, mint Sir Nicholas Winton, aki az életét kockáztatta azért, hogy zsidó embereket mentessen. Gondoljanak bele, hogy micsoda döntést

igényel, hogy valaki segítsen egy olyan zsidó emberen, aki talán menekül az utcán és segítségért kiált, segítségért folyamodik, és valakinek el kell döntenie, hogy segít-e neki vagy nem. Ez a döntés egy életre megváltoztatja őt.

A holokauszt szörnyű éveit után Izrael már nagyon hamar elhatározta, hogy óriási tiszteletben részesíti ezeket a személyiségeket, ezeket a világtörténelmi alakokat, akik nélkül sokan nem lennének ma. Magyarországon 880 olyan személyiség van, aki a Világ Igazai címet kapta. Mi a nagykövetségem egy percére sem hagyunk fel annak kutatásával, hogy kik azok a csodálatos személyiségek, akik megérdemlik ezt a megtisztelő címet, így pl. idén október 29-én is lesz egy olyan esemény, egy olyan ceremónia, amelynek alkalmával újabb magyar személyiségeket tisztelhetünk meg. Sir Winton sorsa, élete és tette igazi példát mutat mindnyájunknak, különösen a fiataloknak, hogy mindig ki tudjuk választani, melyik a helyes út.

Frölich Róbert országos főrabbi emléktáblá-
avató beszédéből idézünk:

Egyetlen kérdés van, amit föl tudunk tenni, miért van itt ez a tábla? Miért kell Budapesten emléktáblát állítani egy angolnak, aki cseh gyerekeket mentett? Persze megvan rá a legegyszerűbb válasz. Azért, mert ez a hely itt, a Dohány utcai zsinagóga mögött, a mi kis Jad Vasemünk, itt őrizzük azoknak a nevét, akik segítettek a zsidókat a vérszörnyű idején. De mi, zsidók, soha nem elégszünk meg az egyszerű válasszal. És mi, zsidók, mindig minden mögött valamilyen mögöttes tartalmat, rejtett összefüggést keresünk, és igyekszünk feltárni olyan mély titkokat egy-egy

ból, mondatból, eseményből, ami lehet, hogy nincs is ott, de mindet tanít. A tábla üzenete valóban az, hogy Budapesten állítunk emléket egy angolnak, aki cseheket mentett. Mi, budapesti zsidók, megőrizzük az emléket egy nemzsidónak, aki zsidókat mentett. Tudniillik a vérszörnyű szörnyűségben nem magyarokat, angolokat vagy cseheket akartak kiirtani, hanem a zsidókat. Nem az állampolgárság volt a lényeges, hanem az, hogy zsidónak születtek. Ez az emléktábla egyrészt egy figyelmeztetés a mai nemzedékeknek. Figyelmeztetés, hogy lehet nem közösséget vállalni a náci eszmékkel, nem hogy nem közösséget vállalni, de lehet ellene tenni, és ha tesznek ellene, egy ember megmentett 670-et. Egy ember! És ha elegendő tesznek ellene ma, akkor eltűnhet a földről. És a másik nagy üzenet, hogy mi, zsidók, kétezer éve emlékszünk arra, hogy elpusztították a templomunkat. Ötszáz éve emlékszünk arra, hogy kiűzték a zsidókat Spanyolországból. Hetven éve emlékszünk arra, hogy mi történt a vérszörnyű idején. De nem csak az ellenünk elkövetett bűnökre emlékszünk. Hanem hálával, szeretettel, megbecsüléssel és soha el nem múló tisztelettel emlékezünk azokra is, akik kiálltak értünk, a barátaink voltak és lesznek.

Gordon Gábor megköszönte az emlékező és emlékeztető gondolatokat, s mint mondta, nincs más hátra, mint az emléktábla avatása, melyhez Vadász Magda segítségét kérte.

Sir Nicholas Winton emléktábláját Sommer Katalin holokauszt túlélő, Heisler András, a Mazsihisz elnöke, Kunos Péter, a Mazsihisz ügyvezető igazgatója, a Kormány nevében Szalay-Bobrovniczky Vince, Nádél Tamás, a templomkörzet elnöke és a Dohány utcai Zsinagógáért Alapítvány képviselője, valamint Dévényi Alexandra, a Scheiber Sándor Iskola tanulója leplezte le.

Az esemény befejeztével Az Élet Menete elnöke kötetlen beszélgetésre invitálta a megjelenteket.

G. J.

A Zsidó Kulturális Fesztivál eseményeiből

A kultúrában nincs helye a politikának

Telt házzal nyílt meg a Zsidó Kulturális Fesztivál a Dohány utcai zsinagógában

Idén tizennyolcadik alkalommal rendezték meg az új nevén Zsidó Kulturális Fesztivált. A Dohány utcai zsinagógában a Budapest Klezmer Band jubileumi koncertje előtt a zsidó közösség részéről Heisler András Mazsihisz-elnök, a magyar állam részéről Latorcai Csaba helyettes államtitkár, Izrael Állam képviselőjében Ilan Mor nagykövet üdvözölte a közönséget.

A Zsidó Kulturális Fesztivál olyan eseménysorozat, amely a zsidó és a magyar kultúra szimbiózisát bizonyítja – hangsúlyozta nyitóbeszédében Heisler András. A Mazsihisz elnöke emlékeztetett rá, hogy idén már 18. éve rendezik meg a kulturális seregszemlét, amelynek a nevét most Zsidó Nyári Fesztiválról Zsidó Kulturális Fesztiválra változtatták. A Mazsihisz elnöke kiemelte a fesztivál elindítóinak érdemeit: Glatz Ferencét, aki az MTA elnöként, Zoltai Gusztávet, aki a Mazsihisz vezetőjeként és Vadas Verdét, aki főszerzőként bábáskodott az ünnep születésénél.

Nagy tetszéssel fogadta a közönség Ilan Mor nagykövet szavait, aki Izrael Állam részéről üdvözölte az egybe gyűlteket.

A diplomata kijelentette: amikor kultúráról beszélünk, nincs helyük a politikai ellentéteknek. A türelem, a szólásszabadság értékeit tiszteletben tartva lehetnek együtt zsidók és nemzsidók, mondta a nagykövet, örömmel konstatació, hogy mindkét csoportból szép számmal vannak jelen. Ilan Mor a közelgő vallási ünnepre gondolva mindenkinek boldog új évet kívánt.

A fesztivál nyitóeseménye a Budapest Klezmer Band elmaradhatatlan koncertje volt. Mint az együttes vezetője, Jávor Ferenc, a mindenki által csak Fegyaként emlegetett muzsikos elmondta, idén 25 éve, hogy először felléptek. A negyedszázad alatt a kis pincéből New York, Amszterdam, London fényes előadótermeiig jutottak el, és hatalmas sikereket arattak. A zenekar hamar bele is vágott a programba, mintegy illusztrálva a jogos dícsőséget: Kohán István klarinétjával, Nagy Anna harmonikájával, Barbinek Gábor harsonájával. Színre lépett a sztárvendég is, Szinetár Dóra, aki jiddisül énekelte első dalát. Majd egy híres francia sanzon, a Pádám, pádám kö-

vetkezett, szintén az énekes színész szuggesztív tolmácsolásában, különlegesség gyanánt, hiszen ezt a számot klezmerzenekarral még soha nem adták elő.

Fegyva konferanstrikiént visszakalauzolja a közönséget az időben: 2010-be, a Pécsi Nemzeti Színházba, ahol először játszották a Gettó című musicalt. Az egyik jelenetben egy klezmerhegedűs fél év bujkálás után mászik elő a pincéből és kezd el játszani a hangszerén. Hóra. Gazda Bence eleinte szándékos lassúsággal, óvatosan kezeli a hangszert, hiszen annak a darabbeli zenésznek is elgémberedhetek az ujjai. De aztán nekibátorodik, és a hallgatóság máris tüzes ritmusra verheti össze a tenyerét. Gazda szünet előtti éneke tovább forrósítja a hangulatot: a dal arról szól, hogyan járja a hegedűs és barátja, a bőgős a világot, és hogyan muzsikálnak mindenhol, ahol megfordulnak. A nagybőgő gazdája Máthé László.

Löchajim, rebbe – brummogja a mikrofonba Fegyva a második rész első számában. Majd ismét az emlékezés a terep: 1996-ban kezdte meg sikereszériáját a Madách Színházban a Hegedűs a háztetőn. A darab több mint 270 előadást ért meg. A most eljátszott Nyitány az összes zenei motívumot kedves ismerősként vonultatja fel. A Budapest Klezmer Band nemcsak koncertzenekar volt tehát – a Győri Balettel együtt is szerepeltek, mégpedig a Purim, avagy magyarul a Sorsvetés című előadással. Két részlet következik belőle: a Combok csókja, amely Eszter és Ahasvérus érzékeny gomolygó kettőse, majd A perza udvar, a címbeli helyszín lüktető életét felidéző muzsika. A dobos igencsak kitesz magáért – a hangszert Végh Balázs kezeli.

Szinetár Dórával a Soha többé Soa című számunkba szállásra készült, ahogyan az énekes és az együttes tagjai egyre halkulva ismétlik végig a zsigeri tiltakozást kifejező refrént.

A Budapest Klezmer Band immár hagyományos, Dohány-zsinagógabeli, telt házas koncertje idén is az életigenlést, a zene örömét hirdeti, méltóképpen nyitva meg a Zsidó Kulturális Fesztivált.

R. V.

győzedelmeskedve, de többnyire esetenül kutatni a szép és a jó után, mert az mindennél előbbre való. És ha ezt a célt szorgalmazzuk, a látszat ellenére zsebünkben a győzelem, nem bukhatunk el.

Írele tehát bármelyikünk lehet, aki a világra nyitottan, mindenkitől és mindenből tanulva, fogékony lélekkel, tiszta szívvel vándorol a saját életében. Mert az élet egy nagy vándorút, kitérőkkel és kacskaringókkal; ezeket a darab gondosan beépíti a történetbe. Indázó vonalvezetéssel, amelyhez a jelenetek során két muzsikussal szolgálta a ritmust, hegedűn, bőgőn és doboson.

A fejlődésrajzot ábrázoló történet példázatértékű, egyszerű, de korántsem leegyszerűsített. A szerző, Kárpáti Péter úgy használja a chászid mesekincset, hogy közben egyetlen elmondott történet sem igazi chászid mese, csak azok hangulatát, elemeit alkalmazza, szereplőkkel, szókinccsükkel, helyzeteikkel parafrazeálja őket. Egy ponton megtárgyalják például a kérdést, mi lesz, ha a megvál-

tás nem harsogó csodával, hanem észrevétlenül, mintegy magától, a találmányok által fog bekövetkezni. Nem lesznek olyan jelenségek, mint a kettéváló Vörös-tenger, lesznek viszont mindenféle újdonságok, modern „kütyük”. Akkor az emberek nem fogják észrevenni, hogy a megváltás bekövetkezett, ami nagy baj lesz.

Ilyesmiken elmélkednek a szereplők, érzékeltetve, hogy a zsidó gondolkodás tele van kérdésekkel, amelyek újra és újra felteszünk, függetlenül attól, megválaszolhatók-e vagy sem. A többségükre természetesen nincsen válasz, kutasson az ember a felelet után akár a Talmudban, a Sulchán Áruchban, vagy a saját gondolkodásában. Ezek az igazán nagy kérdések. Pontosabban a válasz nem kimondhatóan, szavakban, hanem a tiszta emberségben rejlik; általa érthetjük meg az élet nagy misztériumát, az Örökkévalótól kapott lelkünket. Írele példája mutatja, ezt végső soron csak önállóan lehet.

Rados Virág

Mandur László: Bennünk élő tekintetek

Mandur László egy érdekfűzővel

(Herbst fotó)

A Hunyadi téri zsinagóga jövőre ünnepi fennállásának 120 éves évfordulóját. Ennek öröme – a Zsidó Kulturális Fesztivál egyik külső helyszínévé – kiállítás szervezett Mandur László fotóportréiból. A művész munkásságát napjainkig huszonkilenc önálló és két kollektív tárlaton ismerhette meg a hazai közönség. Fotókópiáit több köz- és magángyűjtemény is őrzi, többek között az olaszországi Pier Luigi Gibelli Gyűjtemény. Fotóriporterekről készült egyedi szemléletű sorozata az MTI archívumának része.

Nem telt ház, hanem konkrétan telt első emelet alakult ki, mivel a körfolyosón is szép számmal álltak olyanok, akik már sehová nem fértek be – több mint kétszázan voltak kíváncsiak az eseményre.

Olyan közéleti személyiségek is

eljöttek, mint Szirtes Tamás Kosuth-díjas rendező és Donáth László evangélikus lelkész. Az ő képmásuk a kiállított fényképeken is visszaköszönt.

Egy órával a megnyitó előtt, miközben a teremben még interjúfotózás (Szentgyörgyi Ákos – BZSH) és zenészipróba zajlott, rögtönzött zsinagógabemutatóra invitálták az eseményre érkezőket, akik közül sokan még nem jártak a helyszínen.

A Hunyadi téri zsinagóga elnöke, Gervai László köszöntötte a vendégeket. Kiemelte a helyszín jelentőségét, a művész kvalitásait, végül megköszönte a Mazsihisz-BZSH támogatását.

Elsőként Kunos Péter ügyvezető igazgató méltatta a művészt. „Amennyire megtisztelő, hogy néhány szót szólhatok Mandur László

Vándorúton, a tanítómestert keresve

Körbejárt a pálinkás butykos a nézők között

Chászid legendárium – ez az alcíme a darabnak, amelyet A negyedik kapu címmel adott elő a FÜGE Produkciós Iroda, a Gólem Színház és a Titkos Társulat a Zsidó Kulturális Fesztiválon. Persze nem igazi chászid mesék hangzanak itt el – az elemeiket használja mesterien a szerző, Kárpáti Péter. Jól ismerheti ezt a világot, olyan találóan parafrazeálja.

Még el sem kezdődött az előadás, már a Goldmark Terembe lépve tudni, nem mindennapi produkció ré-

ga az élet; és a cél, ami a legfontosabb: hogy ennek az életnek, amelybe az Örökkévaló kegye folytán bele vagyunk vetve, értelmet adjon az ember.

Írele számára mesterének a keresése ez az értelem. Azt a személyt akarja megtalálni, akit mindenekfelett tisztelhet. Megfordul sok rabbinál, mindannyiszor bizakodva, íme, megvan a keresett bölcs, a Tanító, az igazság kútforrása, de mindannyiszor csalódnia kell. Folytatja az útját, közben pedig érdekes kalandokba

próbáltatások során. Nehéz ezt a színházi élményt afféle „elmesélős” módszerrel visszaadni, mert maga a darab és Forgács Péter leleményes rendezése sem egyenes vonalúan bontakozik ki. Csupa villódzás az egész. A történet asszociatív technikával épül fel, megtűzdelve humoros epizódokkal, amelyeknek nem egyszer a közönséggel való interakció a forrása. Túrós süteményt kínálnak az egyik elől ülőnek, ám amikor a néző gyanútlanul érte nyúl, a színész visszarántja, mondván, ezt csak a nagyon jók érdemlik ki – és befalja a nyalánkságként megjelentetett kiflit. Előkerül egy vodkásüveg is, amely ettől a pillanattól kezdve egészen az előadás végéig körbejár a nézők között. Van, aki jól meghúzza, mások csak beleszagolnak, úgy adják tovább.

Fodor Tamás szórakoztatóan alakítja a csavaros eszű, gyakran lehetlenségeken elmélkedő, öreg rabbiakat, a végén pedig a megöszült Írelét; Nagy Zsolt a chászid mesék mozgékony kópéjaként tűnik fel, aki bárkinek az orra alá borsot tör; Tóth Ildikó hol csábító asszony, aki elcsavarja a vándor fejét, hol odaadóan a közönség felé fordul mesélő, Írele bőrébe Sipos György bújik bele – a chászid mesék méla, együgyűnek látszó, a világra rá-rácsodálkozó kis zsidója ő. Álmélkodása akkor a legnagyobb, amikor a végén kiderül, nem kell többé mestert keresnie magának, mert időközben ő maga lett a mester, a másokat tanító, a közösségnek példát mutató bölcs. Mindezt állhatatosságával érte el, amivel nyughatatlanul, kitartóan, egész életében kereste az igazságot. A darab és az előadás végső soron ezt az értéket mutatja fel: szegénységben, gazdagságban, botlások közepette, de mindig tiszta lélekkel, hol csüggedve, máskor nekibátorodva, egyszer

Sipos György és Fodor Tamás

(Szentgyörgyi Ákos felv.)

szesei leszünk. A közönség székei körbe vannak rakva, a mutatvány közepén készülődik. Olyan, mint amikor a fonóban mesét hallgatunk: az egész földkerekség erre a mikroszkopikus világra, a benne elmondottakra szűkül. Egyben tágul is, hiszen a mese tere egyetemes; fő vonala most Írele, az egyszerű zsidócska története, születésétől a haláláig. Hogy mi teszi relét érdekessé? A vándorút, amely a pikareszk (utaztató) műfajtól megszokott módon ma-

bonyolódik, s e különböző helyzetek egész emberségét, kiállását, erkölcsiségét próbára teszik.

Különleges világ rajzolódik ki a négy színész játéka nyomán: a chászidok élete, szokásai, gondolkodása, hagyományai, ünnepei, istenfelleme. Nyomon követhetjük, ahogyan a hároméves Írelének először levágják a haját (a „hajacsáját”, ahogyan a régi szövegek kedveskedve mondják), megtudjuk, milyen ételeket szeret, drukkolunk neki a me-

fotókiállításának megnyitóján, annyira reménytelen vállalkozás, hogy igazi méltatást mondjak.

Minden vélemény, amit egy laikus valamely képzőművészeti alkotásról kimond, szubjektív, csupán a saját érzéseit adja vissza. Egy festmény, egy szobor, de különösen egy fénykép individuális művészeti termék, ami különleges kapcsolatot létesít, de csupán két személy között: ezek az alkotó és a néző, befogadó.

Bizonyára mást látok én a fotókban, mint majd Önök, közös csak annyi lesz bennünk, hogy mindnyájunkat megfog és katartikus élményben részesít az a képben megvalósuló empátia, ami Mandur László egész művészetét jellemzi. Az alkotót nem kell bemutatni: ismert ember, mondhatnám, hogy politikus, lokálpatrióta, de leginkább művész. Rajongása a fényképezés iránt nyilván hobbinak indult, de mint a falon is látható alkotások bizonyítják, mára művészetté nemesült. Mandur László, úgy látszik, mindig ott van, ahol az élet valami olyat produkál, ami méltó a megörökítésre, és ami még fontosabb, mindig észreveszi az emberi arcokban azt, ami túlmutat a földi léten, és bepillantást enged a lelkebe. Egy tévés személyiség a magyar televíziózás aranykorában azt mondta, nincs nagyobb élmény, mint képernyőn látni egy beszélő arcot. Mandur László képei hang nélkül beszélnek, csak értő fül és szem kell hozzá.

Igazgátalan lenne bármit kiemelni, de ha mindenképp elvárnék tőlem, elmondom, hogy a falakon látható képek között két kedvencem van. Az egyik Jancsó Miklós vált szót Faludy Györggyel. Nem tudni, mit beszélnek, de aki a képet nézi, biztos lehet abban, hogy bármit mondanak egymásnak, az jobbját a világunkat. A másikon Szirtes Tamás rendező látható. Két kitaró keze és mindent látó, rajongó tekintete maga a születés pillanata. A képet nézve szinte hallom a zenét, látom a táncot, értem a verset, amit abban a percben színpadra varázsol. Nekünk, zsidóknak, különösen kedves képe a mosolygó Schweitzer-portré, mely nemrég elhunyt, méltán világhírű országos főrabbinok életének egy ritka, vidám pillanatát rögzítette. Mandur Lászlóknak kívánom, hogy összenőve elválaszthatatlan fényképezőgéppel, még sok örömet szerezzen nekünk elkopott momentumokkal. Önöknek és a kiállítás jövőbeni látogatóinak pedig azt a lelki felgyógyulást, amit a képek megtekintése nekem szerzett.

Féner Tamás Kossuth-díjas fotóművész előadásában történelmi-történelmi és szakmai áttekintést adott. Előljáróban beszélt arról, hogy most,

a felkérésnek eleget téve, tulajdonképpen hazajött. Egy kis időjatek segítségével kitérő memóriával felidézte a Hunyadi tér és környéke hajdan volt zsidó kereskedőt, köztük Féner Márton Jenő üveg-, porcelán- és díszművészt. A művész mesélt zsinagógákról: hová és miért-kikért jártak vagy éppen nem jártak. A „Daliás idők – daliás emberek” téma kapcsán is kifejtette gondolatait. Szó esett „első művészi munkájáról”, melynek témáját a „csarnok”, jelesül Kmoskó néni, a virágos ihlette.

Ezt követően Féner Tamás az arcképfotózás, az ideálportré, az eszmehordozó arcmások ábrázolásmódjait taglalta, számos példával illusztrálva mondandóját. Majd így folytatja: „Az a fajta portré, amiről itt szó esik, közeli rokonságot ápol a printpress legtöbbet használt képtípusával. Ha már illusztráció méretű és súlyú a kép, a fotográfus választhat: attributált képet készít, s az azonosítást segítő környezettel, tárgyakkal veszi körül az ábrázoltat, vagy ismert személyek esetén inkább az arc megjelenítésére törekszik.” Féner hozzátette: sajátos eset, amikor a személyek kiválasztása, az ábrázolás rendje és egységes képi megfogalmazása hatásában sugall is. Másrészt annak feltételezése, hogy van a sokaságnak egy halmaza, amit bizonyos értékek mentén össze lehet rendezni, vagy legalábbis gondolható, hogy lesz, aki „díjazza” fáradozásainkat és elhiszi, hogy létezik egy olyan halmaz, amely egy közös értékvilág mentén megszervezhető.

„Ezt gondolja Mandur László – vagy nem? Laci integráns személyiség, tehát neki sikerül.”

„Nézzék tehát a képek sorát, örüljenek, hogy egy korban élhettek Jancsó Miklóssal, Schweitzer Józseffel, ismerhették Nyers Rezsőt, Balla Dömét... Mandur tudta azt is, miért ilyenek, és ezt udvariasan be is mutatja.”

„Gazdagabbak lettünk tucatnyi találkozás élményével” – nyitotta meg a kiállítást Féner Tamás.

Miközben az érdeklődők ismerkedtek a kiállított alkotásokkal, a látványhoz *Finálé Gábor* rabbi helyettes (ének) és *Fekete Tamás* gitárművész adott zenei aláfestést.

A fotózás hazai reprezentánsai albumnyi anyaggal térhettek haza, majd a látványt az internet segítségével ezreknek tették hozzáférhetővé.

Illesse köszönet a támogatókat, Mandur Lászlót, az alkotót, a méltatókat, a kiállítás kurátorát, *Rusznák Ritát* (Zsidó Múzeum), a Laky Konyha cukrászait, és mindenkit, aki bármivel is hozzájárult az esemény fantasztikus sikeréhez.

Gál Juli

Mi van velem?

Kern András estje hozta hangulatba és bűvölte el a Fesztivál második estjén a Dohány utcai zsinagóga közönségét. Az érdeklődők száma, majd a nagy siker is igazolta, a szervezők jól döntöttek, hogy sokadszorra ismét fellépési lehetőséget adtak a Kossuth-díjas művészek és vendégeiknek. Kern Andrásnak számos lemeze jelent meg, az első mintegy 25 évvel ezelőtt, legtöbb esetben *Heilig Gábor* zenei vezetésével, aki sok-sok dal szövegírójaként és szerzőjeként volt partnere.

Hernádi Judit

A program során Kern zeneileg körüljárta a címadó kérdést: Mi van velem? Mi van velünk? Tette ezt részben állandó vendégeivel, *Hernádi Judittal* és *Heilig Gáborral*, meg egy vígszínházi zenés változattal átmentett produkció szereplőivel, *Hegyi Barbarával* és *Fesztbaum Bélával*. Kíséretet *Gátos Iván* kiváló muzsikusokból álló zenekara biztosított.

Kern sokoldalú előadóművészi tehetsége mellett elsősorban színésznek vallja magát, így ter-

mészetesen a kitűnően felépített műsorban egy-egy dal előtti vagy utáni történetei, sztorizásai, fanyar, keserű humor a nagyérdemű nevetőizmait is alaposan próbára tette.

A koncerten több évtizedes dalok mellett sokak számára még kevésbé ismertek is elhangzottak, olyan szerzőktől, mint Dusan, Presser, Heilig – zenekarvezetőként, gitárosként és énekesként is szerepelt. Nyitószámként felcsendült Az élet dala, a Pesten születtem – több alkalommal a két vokális közreműködésével –, majd a továbbiakban (a teljesség igénye nélkül) az Ó, Astoria, A füredi mólónál, a Bizonytalan blues, a Fontos lány, a Hé, '67 Heiliggel, s egy kis könnyed klezmeresként a Semmi baj, az Esik mocsosul az eső, a Lövölde tér és a Pincér rock.

Fesztbaum Béla (Vígyszínház) A szomorú bárzongorista dalát és egy 1989-es nótát, az Én nem megyek moziba többet énekelte-zongorázta el.

Hernádi Judit, akivel már közös lemezeik is megjelentek, a „régidalt”, a Sohase monddot adta elő, továbbá egy duettet Szia, hogy vagy? címmel, meg a Gondolj rám film dallamát.

Hegyi Barbara, aki sok prózai darabban volt játszó társa Kernnek, a C'est la vie című számot énekelte.

Megismerhettük néhány perces szólóhangszer-játékkal a zenekar tagjait is.

A szűnő nem akaró vastaps ráadásokat eredményezett: a Mint egy madár és a Te majd kézen fogsz és hazavezetsz dallal búcsúztak Kern és barátai.

– g –

Erdélyi népzene a Rumbachban

Európa Ifjúsági Fővárosa az Európai Zsidó Kultúra Napján

Az idei Zsidó Kulturális Fesztivál zárónapja egyben az Európai Zsidó Kultúra Napja is volt szeptember 6-án, amikor a Rumbach Sebestyén utcai zsinagógában Hidak címmel erdélyi, máramarosi zsidó népköltészeti előadás és a kolozsvári Tokos zenekar koncertje szórakoztatta a közönséget. Idén ugyanis Kolozsvár, a kincses város lett Európa Ifjúsági Fővárosa.

Kolozsvár, a kincses város kapta meg 2015-ben az Európa Ifjúsági Fővárosa címet. Ezzel övé lett a lehetőség, hogy sokszínű programokkal bemutassa a helyi kulturális, gazdasági és politikai életet, ösztönözze a fiatalokat, hogy ötleteikkel, programjaikkal vegyenek részt az eseményekben.

A kapcsolódást a különböző kultúrák között jól kifejezi a „Hidak” szó, amely a szeptember 6-i, vasárnapi est címeként szolgált a Rumbach Sebestyén utcai zsinagógában az Európai Zsidó Kultúra Napján. Elsőként egy alkalmi együttes mutatta be Nincsen egész nap címmel az erdélyi és máramarosi népköltészből összeállított műsorát. A soknemzetiségű Erdélyben egykor nagyon is jelen lévő, de mára feledésbe merült jiddis népköltészetet varázsolta vissza a színpadra egy óra erejéig *Nagy Noémi Kriszta* népdalénekes és *Laczkó Vass Róbert* színművész dala, valamint *Szép András* és *Bálint* hegedűje és elektromos zongorája. A máramarosi jiddis népdalok szövegét *Kányádi Sándor* írta, és *Almás István* zene-folklorista készítette hozzájuk jegyzeteket. Az 1989-ben megjelent fordításkötet mellékleteként közzétett dallamok képezték az előadást gerincét.

A bemutatott anyag kissé művire sikeredett, de a produkció javára írandó, hogy végül koherens kompozícióvá állt össze. A tartalmi ív az emberi élet teljességét járta be: egy egész életciklus bontakozott ki a (folytatás a 8. oldalon)

Szép vagy, gyönyörű vagy...

Fújhatnak bármilyen politikai szelek Magyarországon, számomra Kálmán Imre, Seres Rezső, Zerkovitz Béla és Márkus Alfréd, Molnár Ferenc, Szép Ernő és Heltai Jenő, Darvas Szilárd, Keller Dezső vagy G. Dénes György, Kozma József és Lajtai Lajos, Bächer Iván és Szemes Iván a magyar kultúra része. A magyar zeneművészetnek, a magyar színpadnak, a magyar költészetnek, a magyar szónak szereztek világméretű – esetleg helyiérdekűbb – elismertséget. Magyar szerzők, és ettől nem is kívánok eltérni (hát még vitát nyitni).

Csákányi Eszter

Gyarmati István – az örökifjú zongorista – estje volt a Zsidó Kulturális Fesztivál Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország című összeállításában, de ugyanennyire volt *Fesztbaum Béláé* is. Ők ketten osztoztak a legnagyobb részt kuplékból, sanzonokból álló műsor nagyobbik felén, de ugyanolyan hangsúlyt kapott a két vendég: *Csákányi Eszter* és *Bánfalvi Eszter* is.

Gyarmati arra fűzte fel az összeállítását, hogy hány (milyen sok) zsidó gyökerű művész formálta azt a képet, amelyet ma karakteresen magyaroknak nevez a világ. Molnár, Heltai nagyon közismert, de kevésbé az például Kálmán Imre.

A zongorista mesélt, anekdotázott (olykor ismeretterjesztett), és persze játszotta azokat az egyvelegeket, amelyek a kiskocsmákban, vendéglőkben, éttermekben szóltak – gyakran csak egy árva pianínón – a déd-, a nagyszüleink, apáink ifjúkorában, de még a mienkben, a fiainkban is, és minden valószínűség szerint szólni fognak a következő generációknak is erről a szép-csúnya Budapestről, meg a gyönyörűnek álmódott Magyarországról.

Fesztbaum Bélát már többször láttuk komikus szerepekben, de a Goldmark Terem színpadán kifejezetten szikrázott. Zerkovitztól Seres Rezsőn keresztül Zsütiig (G. Dénes György) ívelő kuplésorozatában ismét megmutatta, hogy ha kell, egyedül is el tudna vinni a hátán egy egész estét (egyébként szokott...).

A hírneves Telefonkönyv-polka (amiről azt hittük, senki nem tudja megismételni Kazal László egykori hatalmas sikerét) sikoltozásig ajzotta fel a közönséget.

Óriási meglepetés volt Bánfalvi Eszter mindazoknak, akik csak prózai szerepekben látták-hallották eddig. Egyrészt azzal, hogy milyen remekül énekel, és mekkora hangja van. Másrészt, hogy sanzon-kuplé terepen milyen otthonosan mozog. Karády híres dalában (Ezt a nagy szerelmet tőled kaptam én) azt a remek Zsüti-sort, hogy „Jöjj, hazudj valami elfogadható”, sikerült úgy kimondania, hogy a hátunkon végigfutott a hideg. És a humora is elviszi a

Finálé

(Fotó: Kálosi Tamás)

nézőt: különösen a Béla-dal (zene: Gyarmati, szöveg: *Verebes István*), meg a Kár itt minden dumáért (Zerkovitz–Harmath Imre) című örökbecsű megformálásával – jaj, azok a fintorok! Három perc – egy-egy élet, egy-egy teljes karakter.

Csákányi Eszternek a dalokból inkább a fájdalmas jutott: Szép Ernő sanzonja (Életrajz), Darvas Szilárdtól a torokszorító Színész nő vagyok, szívem, és Melitta drámai dala az Egy szerelem három éjszakájából (Isten veled, Budapest, te édes). De ő tündökölt Bächer Iván két rövid írásával is. Könnyesen nevtünk, hogy a szeretett Iván legalább így közöttünk lehetett.

És az ő hangján szólalt meg a dal, amivel annyian éltek vissza: a műsor címét adó Szép vagy, gyönyörű vagy, Magyarország – a Hamburgi menyasszonyból. Szöveg: Kulinyi Ernő, zene: Vincze Zsigmond, és ezek a szerzők sem érték meg élve a háború végét. Őket sem tekintették eléggé magyaroknak.

Azért az említett kiskocsmahangulat átjárta az estét: Gyarmati István sejtette – vagy felfigyelt rá –, hogy a közönség vele dúdolja a slágereket (na tessék, micsoda kozmopolita szó!), és megénekelte a teremben lévőket. Ez is Pest. A legmagyarabb város (© Molnár Ferenc – Fesztbaum Béla olvasta fel...).

Bedő J. István

Örömmzene szólt Újpesten

Az Újpesti Városnapok keretében rendezett kántorkoncert hírére az dén még a szokásosnál is többen látogattak el a nagy zsinagógába, ahol huszonöt éves fennállása óta első ízben vendégszerepelt a Budapest Klezmer Band. A rendezvény házigazdája és műsorvezetője, Szerdócz Ervin rabbi, köszöntőjében a közelgő őszi ünnepekre utalt, majd arról a hagyományról beszélt, amely szülőföldjét, Máramaroszigetét és Újpester őszeköti. Mindkét települést a béke egykori szigetének nevezte, ahol a meglévő házak és utcák őrzik a város zsidó múltjának emlékeit és végleg bezárt titkait.

A koncert Neumark Zoltán zongorakíséretével, liturgikus dalokkal kezdődött; az elsőt, amely a nagyünnepeket megelőző könyörgő imákból, a Szlichotokból való, Budai Miklós énekelte, a második, a napi imarendben többször elhangzó Sejbone beszé Hámikdös kezdetűt, Zucker Immanuel adta elő. A következő dal előtt Szerdócz Ervin a békére vágyó, országunkba érkező menekültek sorsa és a Tóra sorai között vont párhuzamot: „Emlékezz, hogy te is idegen voltál Egyiptom országában” – idézte a Szentírás szavait, majd arra kérte az Örökkévalót, hogy vessen véget a harcoknak és teremtsen békét. A műsor Nógrádi Gergely előadásában a Lo Teda Milchama című, világhírű békehimnusszal folytatódott.

A kántorok kiváló egyéni produkciója után a Budapest Klezmer Band zenekari blokkja következett. A műsort vezető rabbi ismét egy szülőföldjéhez fűződő emlékeről mesélt, egy hajdani fényképre utalt, amelyen máramarosi klezmerzenekarban kaftános, pajeszos zsidó és subát, kucsát viselő román muzsikuskok játszottak együtt.

A Kossuth-díjas Jávor Ferenc (Fegyva) vezette Budapest Klezmer Band egymásba oldódó zenekari számokkal szórakoztatta a közönséget.

Az együttes valamennyi tagja (Nagy Anna – tangóharmonika, Gazda Benke – hegedű, Kohán István – klarinét, Barbinek Gábor – trombon, Máthé László – nagybőgő és Végh Balázs – dob) improvizált szólófutamokat is, az újpesti hallgatóság pedig érezte, hogy a remek este még újabb és újabb fordulatokat tartogat számára. A koncert második részében a szólistákat a klezmerzenekar kísérte. A kántorkoncertek mindenkor sikeressé váltak, a Sálom alchemtől a Jiddise mámén és a Tumbalalajkán keresztül a Doná, donáig. A Budai-Zucker-Nógrádi hármashoz csatlakozott immár Raab Gábor, az ORZSE hallgatója és Székelyhidi Hajnal, a Magyar Állami Operaház magánénekes, az egyetem adjunktusa is. Székelyhidi Hajnal két szólószáma mellett Nógrádi Gergellyel adta elő a Hegedűs a háztetőn című musical Hajnal, alkony című duettjét, amellyel néhány percre bensőséges hangulatot teremtettek a zsfolásig megtelt zsinagógában.

A közönség eleinte sem fukarkodott a tapssal, de a mintegy kétórás hangverseny utolsó számait, az Ale bridert és az Osze sálomot együtt énekelte, tapsolta végig a színpadra felsorakozott valamennyi közreműködővel és

az újpest-rákospalotai körzet köztdottan zenekedvelő rabbijával.

Szerdócz Ervin zárszavában így fogalmazott: A zsidó zene ünnepeinek hirdettük koncertünket. Nyitottunk a világ felé, a közös szépet és emberit keresve, mindezt a zene hangján keresztül. Zsinagógánk homlokzatán Jesája próféta szavai vannak köbe vésvé: Ki vésvi beszé tőfilo jikoré löchol hoámim – Mert házamat minden nép imaházának fogják nevezni. Zene és Jesája szavai találkoztak ezen az estén. Isten szelleme, érzem, áthatotta a szent falak hagyományörző szellemiségét.

A kántorhangverseny végén a műsorvezető külön köszönetet mondott Székelyhidi Hajnalnak a hangverseny művészeti vezetéséért, dr. Szegő Ágnesnek, az ORZSE könyvtárvezetőjének a koncert idejére rendezett alkalmi tárlat megrendezéséért, továbbá a támogatóknak, mindenekelőtt az újpesti önkormányzatnak, valamint a Nemzeti Kulturális Alapnak, az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetemnek, a Gabbiano Print Kft.-nek és a Budapesti Zsidó Hitközségnek. Szerdócz Ervin e szavakkal búcsúzott a közönségtől: Jövőrvelevek ugyanitt!

Rojkó A.

Zsidó emlékek az Intercisa Múzeumban

A Jeruzsálemi Izrael Múzeum zsidó kéziratok és szertartási tárgyak anyagából nyílt kiállítás a dunajvárosi Intercisa Múzeumban. A bemutatott tárgyak révén a látogatók megismerhetik a legfontosabb zsidó ünnepeket.

A vándorkiállítást befogadó Intercisa Múzeumtól kapott tájékoztató szerint a sokrétű tárlaton szereplő anyag vallási szokásokhoz kapcsolódik, illetve egy részük szertartási tárgyként volt használatos az otthonokban vagy a zsinagógában.

Esztétikai és művészi értékük mellett történelmi dokumentumokként is szolgálnak. A bemutatott anyag jellemző azokra az országokra, területekre, régiókra, ahonnan származik. A tárgycsoportok között találhatunk amuletteket, amelyeknek feladata volt, hogy megvédjék a viselőjüket, családját és minden vagyonát a természeti csapásoktól, a varázslattól és a gonosz szellemektől.

Külön csoportot alkotnak a házasságlevelék. Számtalan, a különböző zsidó közösségekben időben és térben eltérő hagyomány és szokás kíséri az esküvői szertartást, de mindegyikben közös a ketuba, a zsidó férfi és nő között kötött házassági szerződés. A pusztá személyes információkon kívül a ketubák, különösen az illusztrált példányok, rengeteg történelmi, szociális és gazdasági adattal szolgálnak.

A zsidó közösség élete mindig a héber írás és könyv körül forgott. Az írások nemcsak magasan képzett kézművesek voltak, hanem a vallásnak nagy jelentőséget tulajdonító személyek, akik komoly figyelmet és szellemi odaadást igénylő, szent cselekedetnek tartották munkájukat. Miután a 15. században feltalálták a nyomtatást, a nyomtatott könyvek elkezdtek felváltani a kéziratokat. A héber tóramásolók nem hagytak fel hagyományos munkájukat, amit azonban a tóratekercek, a mezüzik és a kis bórdozókák készítésére redukáltak. A holt-tengeri tekercek a Szentföldön valaha talált legfontosabb régészeti leletek közé tartoznak.

A leletek között vannak bibliai könyvek és szektaszövegek. Ezek másolatai is láthatók a kiállítási anyagban.

A bemutatott tárgyak révén a látogatók megismerhetik a legfontosabb zsidó ünnepeket. A kiállítás egyedülálló anyaga először szerepel magyarországi múzeumokban.

DH Online / Szabó Szabolcs nyomán

A pápa jókívánságai az argentin zsidó közösségnek

Ahogy Buenos Aires-i érsek korábban is tette, Ferenc pápa most is levelet küldött az argentin zsidó közösségnek, Abraham Skorka rabbinak címezve, akit „kedves testvérem és barátom” megszólítással illetett – tájékoztat a Vatikáni Rádió.

A Szentatya üdvözlését küldte a közösség ünnepeire: az újévre és jom kippurra, az engesztelés napjára.

A zsidó hagyomány szerint ezen ünnepek időszakában az Örökkévaló

megítél minden teremtményt. A pápa kiemelte, hogy ez mindenkitől belső önvizsgálatot igényel; azt kívánta a zsidó közösség tagjainak az imán és a mély elmélkedésen keresztül, hogy ajánlják fel jelentős hozzájárulásukat egy jobb világ építéséhez. A Szentatya hozzátette: „Az Úr fogadja el imáitokat, és áldjon meg mindannyiőtököt hatalmas irgalmasságával! Emlékezzetek meg rólam imáitokban, és én is így teszek veletek.”

MAGÉN ISTVÁN

Vicces világkép (2.)

Gondolatok egy könyvről

Igen, vannak esetek, amikor még a vicceslélnél is méltóbb a hallgatás. Ez ugyanis filozófiai követelmény bizonyos szövegek esetében, de ugyanez fordítva is igaz, bizonyos szövegeket filozofikussá tesz. Hernádi Miklós: A zsidó vicc világképe című, a Gondolat kiadónál 2014-ben megjelent könyvének Kikkel vagyok körülvéve című fejezetében olvashatjuk: „A zsidó temetőben egy kisfiú sorra kibetűzi az elhunytakról szóló dicshimnuszokat, majd ezt kérdezi az apjától: Papa, hogy lehet, hogy a ganefek (gazemberek) soha sem halnak meg?” A filozofikus vicc különös népszerűségnek örvend, ugyanis ez nem más, mint a legtermészetesebb költészet, a látens gondolatoknak a tréfák sorrendjében való laza összeszerkesztése. A vicc mint szatirikus műfaj közvetlen és kézenfekvő módon értelmezhető. Vannak ugyanis olyan törvényszerűségek, melyek a viccek „minimálártos” világának légkörében képesek csak kiteljesedni. Hernádi Miklós vicceskönyvének tengerén vitorlázva olvashatjuk az alábbi sorokat: „Nem szívesen lennék egy olyan klubnak a tagja, amely még engem is a tagjai közül fogad.” És ha még jobban bele akarunk merülni abba a világba, melyet a szerző megidézett, minden kis vicceske olvasásakor higgyük el, hogy nagy esemény történt, klasszikus esemény, melynek létrejöttétől vagy létre nem jöttétől válik a világ összerakhatóvá vagy szétszedhetővé, élhetővé vagy élhetetlené, tartalmassá vagy tartalmatlanná.

A ma hetvenegy éves Hernádi Miklós a szociológiai tudományok kandidátusa, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, több mint húsz könyv szerzője, legalább egy tucat könyv fordítója. Esztétikai tapasztalatait tanulmányain kívül a gyakorlatihoz és a tapasztalatihoz fűződik normák és szerepjátékok, viselkedési performanszok megfigyelésével szerzte. A közhely természetrajza című, 1973-ban megjelent esszéjével robbant be a köztudatba, majd a három évvel később megjelent Közhelyszótár

című gyűjteményével a hírnévnek is lekötélte magát. Inkel Bence írta róla nemrég a Cink című internetes folyóiratban: „Ha kedvenc műveimet kellene felsorolni, egészen biztosan helyet kapna köztük a Közhelyszótár, amelynek szerintem kevés viccesebb és szórakoztatóbb mű jelent meg itthon.”

Hernádi a viccek, közmondások, adomák, „trufák” szenvedélyes kutatója. Miközben a „zsidó vicckultúrában tükröződő véglegesen rezignált világképet” festi, pontosan tudja, hogy mindez átcsoroghat a nem zsidó környezet folklorjába is, ahogy például ez (és ez megint Hernádi megállapítása) az Arthur Bloch gyűjtéséből összeállt Murphy-törvényekkel történt. Freud A humorról írott tanulmányában a „humoros örömmeyereség geneziséről” beszél. „Semmi kétség – írja –, a humor lényege, hogy általa az ember azokat az effektusokat takarítja meg, amelyekre a helyzet alkalmas adna, és az ilyen érzelmi megnyilvánulások lehetőségén tréfával teszi túl magát.” (Pál Katalin fordítása) Hozzátehetjük, hogy az allegorikus díszben megjelenő humor szemléletessé válik, még abban az esetben is, ha funkciója az ének idegen. Lehetővé teszi az „én”-nek az idegenség legyőzését. A közös nevetés a legszorosabb kapcsolatok egyike. Minden mást kizár a színről, minden más idegen erőt vagy közömbösséget. Hernádi a vicc forrását is megjelöli, sőt a változatait is. Ez talán azért is fontos, mert a vicc mesélője időnként központi helyzetét egy másik ének kényszerül átengedni, annak, aki jobban mesél, kommunikatívabb, talán a vicc világát is jobban ismeri, és ami a legfontosabb, a humor átadására alkalmasabb kisugárással rendelkezik. Ennek illusztrálására hallgassuk meg a következő adomát Hernádi Miklós könyvének Házasságszerzők, házások című fejezetéből: „Elmegy a chelmi rabbihoz a fiatal házaspár, és így beszél: – Rebbe, csak három hónapja vagyok házaspár, és a feleségem máris gyereket szült. Hogy lehetsé-

ges ez? Hisz mindenki tudja, hogy ehhez kilenc hónap kell...” Itt szakítsuk félbe egy pillanatra. A fikció előjoga, ebben egyetérthetünk, hogy szabadon rendelkezik az idővel. A viccesítő az előítéletektől szabadabb teszi a hallgatót. Élete minden pillanata események halmazát teszi lehetővé. Ha elhiszük, hogy ez lehetséges, ha a helyzetbe beleilleszkedünk anélkül, hogy magyarázatot követelnénk, akkor a vicc folytatása is lehetséges, mégpedig a következőképpen: „Rövid töprengés után a rabbi megkérdezi: Szóval te már leléltél a feleségeddel három hónapot? – Igen. – És ő is lelélt veled három hónapot? – Igen. – És együtt mennyit éltetek? – Három hónapot. – No és mennyit három meg három meg három? – Az kilenc. – No látod – mondja a rabbi –, és most menj, és ne szakálj tovább!”

Közelebről megfigyelve a fenti viccben felhalmozott rendtelenséget, a kirajzolódó naiv enteriőr még rokonszenves is lehet. Csakhogy viccünk megszorításokkal szolgál. Még a butaság dicsérete vagy annak interpretációja is elfogadható. A humorban mindig van valami fel szabadító, nagyszerű és felemelő. Az igazi zsidó humor mindig ezekkel a címszavakkal jelentkezik. Foglalt szövegek nincsenek, a kérdés-válasz viszonylatában mindenki tehet hozzá vagy vehet el belőle, csiszolhatja és értelmezheti. Ezért jók Hernádi „változatai”. Lehet paradoxon is az, ha valaki viccét köztes állapotha helyezi. Ezek a módozatok, mint a viccek különböző kategóriái, újabb és újabb fikciókat és karaktereket juttathatnak érvényre Mórnicka vagy Herschele okosságától a hit dekadenciájának és büvöletének naivitásában élő és azt az élet egyéb dolgaira is kivetítő ifjú férjig. Hernádi a könyvhöz írott tanulmányában Komlós Aladár híres, 1934-ben a zsidó viccről írt dolgozatából idéz: „Amilyen könnyű a pesti kabaré méltóság nélküli tréfái fölött ítéletet mondani, olyan nehéz a hiteles zsidó viccel szemben határozott álláspontot jutni.”

De milyen is a hiteles zsidó vicc? Lehet-e illetemes valaki ebben? Apám kincsként őrzött egy lapjaira szétessett zsidó viccgűjteményt, melyet Amerikában élő nagybácsikájától, Lajos bácsitól kapott, aki még a múlt század elején vándorolt ki Hajdúdorogról. A könyvet egyébként az akkor még Erdélyben megjelenő Új Kelet című lap gondozásában adták ki. Meg kell mondanom, hogy a magyar nyelven írt, de

jiddis szavakkal és kifejezésekkel teletűzdelt könyvet úgy olvastam, „mint ahogyan az írástudatlan baptista prédikátor olvassa az ótestamentumot” (az idézet William Faulkner-től való), vagyis hittel, nevetőizmait azonban meg sem rendítette, annyira sajátos, annyira finom, a jiddischkeit legintimebb világából származó adomák voltak. Ez volna hát az „igazi”? Bennük volt a zsidó humornak az a sajátos beállítódása, melyben, ahogy Freud írja, „az ember saját személyéhez viszonyul humorosan, hogy ilyen módon hártsa el magáról a szenvedés lehetőségét”.

A zsidóság a bibliai idők óta görgeti maga előtt sajátos, kommunikatív, a különböző történelmi helyzetek cselekvéskultúrájának rendszerében kialakult humorát. A mai időkig fennmaradt humor csak a jéghegy csúcsa, mely mögött ott feszül a történelem, az irodalom, az üldözöttség és a kétezer éves száműzetés, hazátlanság, a szenvedés, az önvád, az önostorozás túlélési kísérleteiből kikristályosodott gyógyszer: a humor. Veres László református lelkipásztor mondta 2007-ben, az Erdély FM rádióban a következőket: „Ámulva fedeztem fel és nagy örömmel, hogy igenis a Szentírásnak van humora, szinte kategorizálni lehet műfajok szerint; szöfordulatokban, szójátékokban lehet felismerni. Ézsajas prófétánál az Urstien egy alkalommal azt mondja az embereknek, hogy Ő jogörzésre várt, és lett belőle jogörzés, várt irgalomra, és lett iralom. Azért érdekes ez a szójáték, mert az általam ismert Szentírásfordítások közül egyedül a magyar próbálkozott meg, hogy visszaadja az eredeti héber szöveg szójátékát. Miszfát – miszpát, cödáká – cödáká, így hangzik héberül...”

Hernádi könyve jó könyv. Zsebre tehető, előkapható, afféle pszichológiai gyakorlatként megvidámíthatunk tőle, megvidámíthat bárki, erőt gyűjthet őseink humorából. Őszintén ajánlom az olvasónak. Sajnálom, hogy a könyv egyik fejezetében, nyilván véletlenül, antiszemita viccek keveredtek. A Tisztaság, egészség, tisztesség című fejezet néhány izléstelen és gusztustalan vicceskéjéről van szó. Piszkos, büdös, poloskás, mindenféle mosakodást megvető zsidó emberekre röhöghet, akinek van hozzá kedve. Reméljük, ezek kimaradnak a következő kiadásból.

(folytatjuk)

Erdélyi népzene a Rumbachban

(folytatás a 5. oldalról)

születéstől az elmúlásig, az érzések teljes skáláját vonultatva fel. A sors örömeit pattogósan, csipkelődve, gunyorosan megjelenítő darabok váltakoztak szívszorító, bánatos hangulattal, befelé forduló énekekkel. A népdalok hagyományos zenei világa időnként meglepő módon zszesszes, bluesos elemekkel váltakozott, vagy éppen táncdalokat idézett.

A Tokos zenekar koncertje már vérbeli Kolozsvár környéki népzenevel szórakoztatta az egybegyűlteket. Az együttes 2014-ben elnyerte a Földszállott a páva tehetségkutató versenyen a hangszeres szolisták és zene-

karok kategóriáját. A három kolozsvári és két sepsiszentgyörgyi tag küldetésének érzi, hogy megismertesse a világgal szülőhelye népzenejét. Legtöbbször Válaszúton és a kalotaszegi falvakban jártak, az ott tanult muzsikából állították össze repertoárjukat. Vonósaik hangja most sajátosan tölti be a zsinagógát: Tokos Csongor Attila és Vajás Albert hegedűn, Szép Gyula Bálint brácsán és hegedűn, Gergely Elek nagybőgőn, Tóth Elek Márton nagybőgőn és brácsán húzza. A jóféle talpalávalótól legszívesebben táncra perdülne az ember.

R.V.

Boldog lelkek tánca

Fassang László orgonahangversenye

Orgonistával Magyarországon igen jól el van látva, és még azt is mondhatjuk, hogy nagyon jó hangszerből sem kevés akad. Fassang László Boldog lelkek tánca című hangversenye a Dohány utcai zsinagógában mégis sok szempontból új és különleges volt – sőt meglepő is.

A koncert szerkezete volt az első különlegesség. Szakítva a szent helyek által kimondva vagy kimondatlanul elvárt szabállyal, a művész táncdallamokat hozott műsora első részében. Logikai füzért teremtett belőlük, átvélve az évszázadokon. A francia Rameau egy ma már játszhatatlanul avított operaballetjének (Les Indes Galantes – A gálás Indiák) villódzóan kedves táncételeivel adta meg az est hangulatát.

A folytatás a 18. század kedvelt néptáncához, a gigue-hez vitt, amely a korabeli zenekari szvitokban foglalta el néhány évszázadra a helyét – több más társasági táncsal együtt. Buxtehude viszonylag egyszerű, gigue felépítésű, táncos fűgáját J. S. Baché követte – ugyanazzal a dallammal, csak hogy ő ráépítette a hatalmas kíséretet meg a sok-sok barokk ékítményt. A Bachot meghaladó, de tisztelő Mozart piciny játékos táncocskát fűtörészt el a bachi motívumból. Fassang a zsinagóga orgonájának telepítéséhez igazította a megszólalást: meglepő módon a bejárat felől, a karzat sípjain hang-

zott fel a derűs fűtűszó. A csokrot a 19. századelő romantikusának, Schumann-nak a fűgája zárta, amit a zeneszerző-előd Bach nevére komponált.

A második négy táncdarabot valószínűleg még sosem (vagy ritkán) lehetett orgonán megszólaltatva hall-

Fassang László az orgonánál

(Fotó: Kálosi Tamás)

ni. Az idős Liszt félelmetesen ismétlődő motívumból álló, zongoraverziós Csárdás obstinije orgonán is vad és szilaj maradt. Brahms rongyosra játszott V magyar tánca valamennyire visszaadta a kamara- vagy nagyzenekari átírat hangzását, habár

immár a tóraszekrény elé tett Hammond-orgonán – követték az Énekek éneke nagyobb szakaszait, tulajdonképpen a jazz szabályai szerint. Igaz, azzal a lényeges különbséggel, hogy az ilyenfajta szabad rögtönzésnél a hallgató sosem tudhatja, a zenemű közepén tart-e még, vagy készülődik a lezárás.

Zsoltárszöveg volt a Fullajtár Andrea által felolvasott utolsó blokk is, az ezt követő zenék azonban már körvonalazhatóbb forrásból csordogáltak: héber dallamok töredékei bukkantak fel bennük, nagyon izgalmasan. Egyszerre élhettük át a rejtvény feszültségét és a rátalálás örömet.

Feltűnően szép – egyszerre korszerű és archaikus – volt az ószövegségi szöveganyagok itt felhasznált fordítása. Nem hagyható említetlenül az sem, hogy nagyon profi, jól rendezett, jól vágott felvételt készített a köztévé, s ennek képanyagát – szokásos módon – kivetítők juttatták el mindenhova a zsinagóga zsúfolt nézőterén.

Bedő J. István

Megmondó-emberek

Európa találta ki a fasizmust, a nácizmust, a bolsevizmust. A totális ideológiák és rendszerek közül egyedül az iszlámizmus született Európán kívül. Ettől óvjuk meg legalább kultúránkat, de nem úgy, hogy visszahozzuk az Európa szülte másik három egyikét!

Heller Ágnes

Búcsúlevélre ne válaszolj,
Fodor Ákos

Szerda?

Akkor Narancsliget Ruhabörze

Budapest VII.
Síp utca 17.
9 és 16 óra között

Narancs Liget
ADOMÁNYKÖZPONT

A Narancsliget Adományközpont egyre aktívabb!

Így egyre több család életkörülményein tudunk segíteni!

A JDC-MAZS Alapítvány által működtetett adományközpont küldetésének középpontjában nehéz helyzetben lévő, kiemelten gyermeket nevelő családok támogatása áll. A cél elérése érdekében létrehozott, hazánkban viszonylag új-szerű adományozási mechanizmus több lépcsőből áll.

A jó minőségű tárgyi adományok folyamatosan érkeznek, főként a zsidó közösségből és fényköréből, ezenfelül tanulmányaikat befejező és hazatérő külföldiektől, nagykövetségektől, külképviseletektől, és nem utolsósorban az állandó társszervezetektől: a finn Fida International és az osztrák Hilfe und Hoffnung nemzetközi szervezetektől.

A válogatás, szortírozás és papírmunka után a portékák – ruhák, cipők, táskák, takarók, háztartási és műszaki cikkek, dísz tárgyak, könyvek, ékszer – polcokra, kánálókra, vállfákra kerülnek, majd rendszeresen megtartott szerdai ruhabörzén ajánlott összegű pénzádonányért cserébe gazdára találhatnak.

A befolyt összeget a szintén a JDC-MAZS Alapítványhoz tartozó Jaffe Zsidó Családsegítőn keresztül olyan családokra fordítják, ahol jól jön az anyagi támogatás, ha a gyermek lakhatásáról, étkeztetéséről vagy iskoláztatásáról van szó.

A támogatottak kiemelten a gyermeket nevelő zsidó családok, de közösségi programjaink mindenki számára nyitottak, így nemzsidó családok is szerepelnek a kliensek között.

A folyamat utolsó utáni lépése az el nem kelt áruk adományként történő átadása más, szociálisan hátrányos helyzetű közösségeknek, a roma kisebbségi önkormányzatoknak, hajléktalanszállóknak vagy családok átmeneti otthonainak.

Az egyre korszerűbb és rendszerezettebb vásárlóterbe bejáró törzsközönségi kör folyamatosan bővül, hisz egyfelől szellősebb és áttekinthetőbb az árubemutatás, másfelől az adományok forgási sebessége szemmel láthatóan felgyorsult.

A Narancsliget Budapest VII. kerület, Síp utca 17. szám alatt működő adományközpontjában egész héten zajlik az élet, de benézni szerdai napon 9 és 16 óra között, a ruhabörze ideje alatt érdemes. Adományfelajánlások ügyében az alábbi telefonszámon munkaidőben várják a jelentkezőket: +36-20-400-6741.

Az adományközpont munkatársai azt vallják: adni és kapni egyaránt fel-emelő érzés.

...és ideje van a nevetésnek

Orvos: – Józsi bácsi! Ezt a 2000 Ft-ost maga tette ide az asztalomra?
Józsi bácsi: – Nem, doktor úr.
Orvos: – De miért nem?

Egy férfi Texasba költözött, és vett egy farmertől egy szamarat 100 dollárért. A farmer megígérte, hogy másnap elviszi hozzá az állatot. Másnap megjelenik a férfi szamar nélkül:

– Elnézést, uram, de megdöglött a szamar.

– Akkor adja vissza a pénzemet! – mondja a vevő.

– Sajnos már elköltöttem.

– Akkor hozza el hozzám a döglött szamarat!

– Mit akar csinálni vele? – kérdi csodálkozva a farmer.

– Kisorsolom tombolán.

– De hát ez lehetetlen! Egy döglött állatot kisorsolni?

– Nyugi, nem fogják tudni, hogy döglött.

Eltelik egy hónap, a farmer összehalálkozik a férjével:

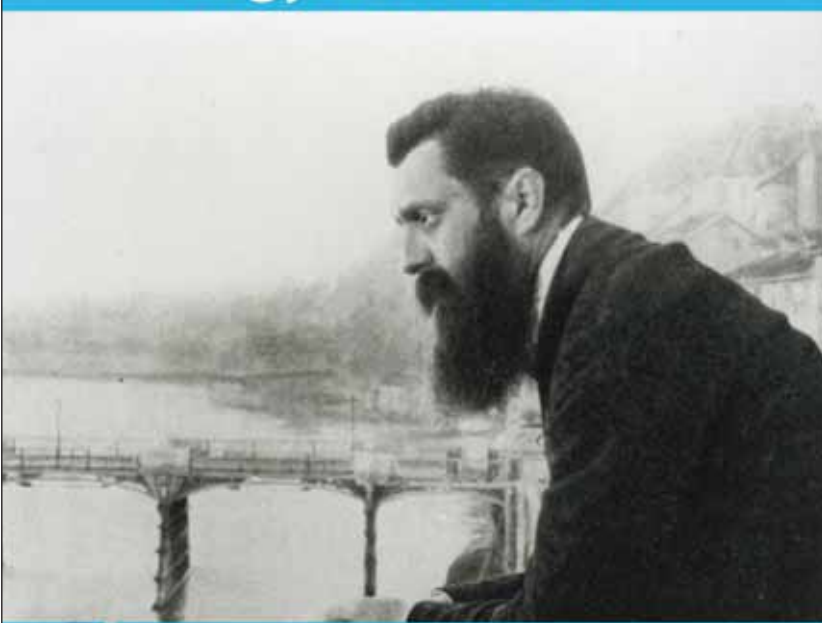
– Mi lett végül a döglött számaral? – kérdezi.

– Eladtam 500 sorsjegyet, darabját 2 dollárért, és nyertem 898 dollárt.

– Senki nem reklamált?

– Csak az az egy ember, aki nyert, de neki visszaadtam a 2 dollárját.

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk....

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-uisa.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136